

# За „белите полета“

## В популяризирането на чешката литература

Разговор с Димана Иванова за ролята на преводача при популяризирането на съвременната чешка литература, за хоризонта на очакване на читателите и за съвместните българо-чешки преводачески проекти



Димана Иванова

### Димана, има ли все още „бели полета“ в популяризирането на чешката литература в България?

Разбира се, че има „бели полета“. Неотдавна проведох разговор с известната българска преводачка от чешки език и академична преподавателка – доц. Анжелина Пенчева, за списание „Българи“ в Прага. В него тя спомена, че има млади преводачи на проза от чешки език в България, но на поезията почти липсват. И наистина, отне ми дни наред да търся дали от съвременната чешка поезия е преведена друга цяла поетична книга, освен „Една дълга нощ в Бискупов“ на Тереза Рийдълбаухова, която както знаете, излезе през 2011 година в издателство „Жанет-45“. Не успях да намеря друго преведено поетично произведение на млад чешки автор. Като преводачи на поезията от по-старото поколение са известни Въто Раковски, Атанас Звездинов и Димитър Стефанов. От поколението след тях – доц. Жоржета Чолакова и Йорданка Трифонова. Но от младото поколение желаещите да превеждат поезията са някак малко и съвсем неуверени. А има добри млади чешки поети, които биха се радвали да се появят в превод и на български език, като например Мар-

кета Пилатова, Ева Кошинска, Марцела Паткова, Ондржей Заяц и др. Както знаете, с колеги преведохме някои стихотворения от Катержина Рудченкова, Радек Малий, Радек Фридрих и Луиза Новакова, които излязоха под редакцията на Йорданка Трифонова и Лудмила Кроужилова в „Антология на млади чешки поети в превод на млади български преводачи“. Но това далеч не е достатъчно. За съжаление липсват както добри преводачи на поезията, така и български издатели, които биха имали интерес към отпечатването на подобни издания. Празнината в превода на млади чешки поети обаче е най-малкият проблем, понеже все още има време тя да бъде запълнена... Малко е превеждана и чешка поезия на 20 век, но все пак има няколко Антологии в превод на Въто Раковски и Димитър Стефанов. Защо обаче никой не преведе поетите-декаденти от края на 19-ти и началото на 20-ти век? Наскоро четох прекрасния превод на доц. Жоржета Чолакова на няколко стихотворения от Отокар Бржежина в сп. „Славянски диалози“, който изключително ме зарадва. Тези автори съвсем не са толкова малко, а още повече – модернизмът в неявата първа фаза представлява един

изключително важен етап от чешката литература, така че следва да бъде познат и в български превод.

### Има ли произведения от чешката литература, които се нуждаят от още един превод с цел по-доброто осмисляне на текста?

Вероятно има такива произведения, но лично аз не се наемам да определя кои са. Според мен младите преводачи трябва да се концентрират преди всичко в превеждането на произведения от чешката литература, които още не са били преведени с цел запълването на „белите полета“. Съвременната чешка драматургия е също малко превеждана.

### Кои текстове от съвременната чешка литература според Вас трябва да бъдат преведени?

Задължителни текстове няма, тъй като всеки преводач превежда текстове, които са му до някаква степен близки. „Хоризонтът на очакване“ (В. Изер) на всеки читател е различен. Студентите по чешка филология в България четат и произведения в оригинал, така че за тях не е фатално, ако дадено произведение не е преведено на български език. По-скоро би било фатално, ако някои произведения се появят в лош превод, което до голяма степен би обезсмислило и тяхното изучаване и тълкуване.

### Какви творби предпочитате да превеждате?

Като преводач и литературен критик получавам изключително много предложения от чешки и словашки автори, които се обръщат към мен с молба да превеждам техни произведения. Както сама знаете, писателите са обикновено нарцистични личности, които мечтаят да бъдат популяризирани, а това задължително включва

превеждането и рецензирането на техните произведения. Много от тях обаче забравят, че преводът е тежка и отговорна задача. Аз лично се опитвам да си избирам произведения, чиято поетика ми е по някакъв начин близка. Обикновено превеждам поезия и проза едновременно. В момента приключвам превода на няколко прозаични текста на Петра Хулова – малки разкази за градове, които тя е писала в рамките на проекта „Литричърс акрос Йъръп“. Това беше съвместен проект с участието на преводачи и писатели от четири държави – Германия, Чехия, Македония и България. Петра Хулова е съвременен чешки прозаик с изключително интересно виждане за света и хората. Тя е прецизна в психологията на детайла и често отразява упадъка и декадентското на градското пространство. Имам на бюрото си куп наскоро отпечатани произведения на словашки автори и стихосбирките на чешката поетеса в емиграция Бронислава Волкова. Но още не съм решила окончателно кое произведение да преведа. По-скоро се запознавам с тях и искам да ги анализирам и рецензирам, за да ми станат по-близки.

### Имате ли лична дефиниция за превода?

Зависи за кой превод става въпрос – на поезия или на проза.

Преводът на поезия е уелото, пластично и чувствено отразяване на нечие (чуждо) – езиково вътрешно усещане на роден език и в домашен литературен контекст.

Преводът на проза е отговорно самотно занимание на любители на чуждата литература и език, безропотно приели ролята си на меси и медиатори.

### Как търсите обратна връзка за вече направения превод?

Изпращам преводите си на по-опитни от мен преводачи и искам тяхното мнение. Понякога публикувам преводи без да искам чуждо мнение и оценка. Обикновено читателите сами се обаждат и ми благодарят. Беше ми изключително приятно, когато преведох и публикувах в „Литературен клуб“ няколко стихотворения от вече покойния словашки поет Милан Руфус и един от добрите български издатели и преводачи Мартин Христов (изда-

телство „Ерго“) ми написа писмо, че преводът му е харесал и би искал да издаде някой съвременен словашки автор в мой превод. По този начин се появи на бял свят и преводът на романа „Светият демон“ на словашки автор, живеещ в Мадрид – Петер Били.

### Какво отличава списание „Панорама“ от другите списания за преводна литература в България?

Списание „Панорама“ е печатен орган на Съюза на преводачите в България. Като такава, то популяризира световната литература в превод на български език. Мисля, че то е строго специализирано само върху преводи и критика на превода, докато останалите литературни издания в България публикуват освен преводи, и литературна критика, рецензии и др.

### Как се променяше списанието през годините? Как виждате бъдещето на списанието?

Не мога да твърдя, че познавам всички броеве на списание „Панорама“. Наскоро ми попаднаха броеве от 1980 година в архива на Народната библиотека в София. Бях приятно изненадана от разнообразието на рубриките.

Бих казала, че рубриката „Хроника на СПБ“ е изключително симпатична. Тя

отсъства в броевете на „Панорама“ от последните години. Но е информативна и изчерпателна по отношение на събитията в СПБ през определен период от време. Не бях обаче особено впечатлена от „Антологията Ленин“, която присъства във всеки един от броевете на 80-те години. Стихове за Ленин на великолепни автори от цял свят и то в добри преводи!!! Това ми изглеждаше като някакъв комикс, който не успявам да разбера, но го няма вече в броевете от последните години. Друга промяна има в редакционния екип, което е нормално. В броевете от последните години са променени някои имена на рубрики (рубриката от 80-те години „Библиографски вести“ е преобразувана в „Клуб Пикуик“ и др.), но мога да обобща, че списанието е било и е изключително всеобхватно в публикуването на преводи на значими автори от цял свят и произведения от разнообразни жанрове – поезия, проза, есеистика, писма и др. Наистина – без „Панорама“ в миналото и днес бихме могли трудно да си представим световната литература на български език! Много бих искала още дълго време да държим в ръцете си списание „Панорама“.

Валентина Мирчева

### ДИМАНА ИВАНОВА

е родена през 1979 г. във Варна. През 2003 г. се дипломира в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ като магистър-филолог с две специалности – славянска филология с профил чешки език и литература и френска филология. Два пъти е носител на наградата за млади чешки преводачи от конкурса „По стъпките на Григор Ленков“, организиран от Чешкия център в София – през 2002 г. за превод на разказа „Калокагатия“ на Франтишек Гелнер и през 2006 г. за превод на поезия на Катержина Рудченкова, Луиза Новакова, Радек Малий и Радек Фридрих. Автор е на множество преводи в литературния печат и на превода на книгите „Светият демон“ („Ерго“, 2011) на Петер Били от словашки език и „Една дълга нощ в Бискупов“ („Жанет-45“, 2011) на Тереза Рийдълбахова от чешки език. През 2006 г. е приета за редовен докторант по сравнително литературознание на Института по компаративистика към катедрата по чешка литература и теория на литературата на Философския факултет на Карловия университет в Прага. През 2008 г. спечелва конкурс към Института по славистика „Ян Станислав“ на Словашката академия на науките в Братислава за чуждестранен докторантски проект. Автор е на редица статии и изследвания в областта на сравнителното литературознание на български и чешки език. Редовен сътрудник е на чешкото електронно списание [www.iliteratura.cz](http://www.iliteratura.cz) в рубриката за български книги и е член на редакционната колегия на списание „Българи“ в Прага. Има публикувани стихове във вестниците „Литературен вестник“, „Словото днес“, списанията „Знаци“, „Страница“, „Море“ и електронните издания „Литклуб“ и „Публик Републик“. Участва в поетичната антология „Лирика 2011“. Нейни стихове са преведени и публикувани на английски език. Доктор по сравнително литературознание на Карловия университет в Прага след успешна защита на дисертационна работа през 2011 г.